

На *Спаса* ў Свята-Васкрасенскім саборы г. Барысаў. 2004.

СПАС, *І с п а с*, старажытнае земляробчае свята, звязанае з выспяваннем пладоў. Вядомы пад назвамі Другі, Вялікі, або яблычны С. (19 жніўня). Хрысціянскай традыцыяй да Вялікага С. прымеркавана свята Праабражэння Гасподняга. У нар. календары адзначаюцца таксама Першы, мядовы С. (14 жніўня), і Трэці, Малы, хлебны, арэхавы С. (29 жніўня). Пасля Першага С. пачынаўся 2-тыднёвы пост, празваны ў народзе «спасаўкай-ласаўкай», у адрозненне ад «пятроўкі»-галадоўкі (*Пятроўскага посту*). Вялікі С. асабліва шанавалася ў народзе. У гэты дзень у храмах асвятлялі яблыкі і інш. плады,

пасля чаго дазвалялася іх ужываць: «Добра яблычка к Іспасу». Асвечаныя яблыкі прыносілі на магілы родзічаў. Да С. яблыкі, а таксама ігрушы, агрэст, струкавую гародніну есці забаранялася, асабліва жанчынам, у якіх памерлі дзеці. Згодна з нар. павер'ем, у гэты дзень Бог (ці Божая Маці) раздае на нябёсах усім памерлым дзеткам па яблычку, а таму дзіцяці, чыя матка каштавала іх раней дазволенага тэрміну, пачастунку не дастанеца. Страшылі таксама бацькоў, якія дачасна елі яблыкі, што ў іх паўміраюць дзеці. Асвятлялі на С. каласы новага ўраджаю («Спас — досыць хлеба ў нас»), мёд, які напярэдадні свята даставалі з вулляў. Паводле нар. звычаю, калі, падглядаючы пчолы, бортнік пашкадуе ў гэты дзень даць мёду хоць аднаму з прысутных пры гэтым дзяцей, пчолы прападуць. Здаралася, слова «Спас» у народзе тлумачылі па сугуччы з дзеясловам «спаць». Сцвярджалася, што зямля ў гэты дзень спіць і нельга трывожыць яе сон земляробчымі заняткамі. Але свята адбывалася ў гарачую працоўную пару і не давала забыцца на адкладзеныя справы: «Спас — усім рабочым час». У шматлікіх варыянтах валачобных песень С. паўстае як надзейны апякун і памочнік селяніна ва ўсіх яго справах гэтай пары: «Спас не гуляець, каня сядлаець, поле аб'язджаець, у гумны вязець»; «на палі ходзіць... раскладаець: ета на семя, ета на емя!»; «... спірты віець, гнаі возіць»; «Стары Іспас — старэнькі дзядок, на восень садзіў, жыта малаціў»; «... едзець у поле ды зямельку мяшаець, прыгатаўляець»; «Святы Спасік, пільны часік, папар строіць, жытцо малоціць». Ад С., які з'яўляўся мяжою паміж летнім і восеньскім цыкламі работ, пачыналі сеяць азіміну, капаць раннюю бульбу. На С. шырока наладжваліся кірмашы, дзе сяляне прадавалі плён новага ўраджаю, мёд. У народзе С. лічылі днём адлёту буслоў. Калі буслы пачыналі рыхтавацца да вылету ў вырай за тыдзень перад С., чакалася, што зіма надыйдзе раней і будзе марозная, а вясна цяплейшая; калі ж пасля С. — восень будзе цёплая, зіма позняя, а вясна халодная. Адлёт буслоў сведчыў пра набліжэнне зімы, а прыказкі нагадвалі: «Спас — лета шась!», «Спас — бяры рукавіцы ў запас».

Літ.: Беларускія народныя прыкметы і павер'і. Кн. 2. Жыцця адвечны лад. Мн., 1998; Васілевіч У. Беларускі народны календар. Мн., 1993. *У. А. Васілевіч.*